

УДК 347.962

О. Овсяннікова, кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Деякі аспекти відкритості процедури призначення на посаду судді вперше

Авторитет судової гілки влади передусім залежить від кадрів судів, їх уміння в досить складних умовах сьогодення — на фоні ворожості й нестриманості сторін у справі, при достатньому дефіциті правової культури населення тощо — забезпечити своєчасний і неупереджений розгляд справ і прийняти законне та справедливе рішення. Процес кадрового забезпечення судової системи, безперечно, повинен базуватися на засадах прозорості, демократичності й рівних можливостей. Під час реалізації цих принципів особливої уваги заслуговує прозорість процедури призначення суддів на посади. Адже кадрове забезпечення суддівського корпусу завжди перебуває в постійному полі зору державних органів, громадськості, законодавців і науковців. До того ж самі судді не можуть бути байдужими до питань визначення їх суддівського статусу, кадрових питань, судоустрою тощо.

Вчені-юристи Л. Епштейн і Дж. Сегал стверджують, що призначення суддів завжди були надзвичайно спірним процесом¹.

Прорахунки в доборі й підготовці кадрів на суддівські посади, недоліки в організації перепідготовки працюючих суддів свідчать про необхідність удосконалення кадрової роботи. Члени суспільства прямо зацікавлені знати, хто для них може бути арбітром на випадок виникнення конфлікту, який рівень кваліфікації має кандидат, які в нього моральні та особистісні якості, що мають бути в авторитетного судді. У зв'язку з цим питання забезпечення відкритості процедури призначення на посаду судді набуває особливого значення, адже порядок призначення судді має вирішальне значення для відповіді на питання про незалежність судової влади у будь-якій системі.

¹ Epstein L. Advice and Consen: The Politics of Iudicial Appointments/ Lee Epstein ; Jeffrey A. Segal. – Oxford, 2007. – 192 p.

Процедура добору, призначення та обрання суддів в Україні регламентується Конституцією України і Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

До недавнього часу нормативне регулювання порядку добору суддів характеризувалося неповнотою, суперечливістю та безсистемністю. Існуюча до 2010 р. система добору суддів не забезпечувала необхідних передумов для призначення на посаду судді найбільш підготовлених юристів і водночас не створювала дієвих та ефективних запобіжників для зайняття суддівської посади особами з низьким рівнем професійних знань та моральних якостей¹.

Як зазначає голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України І. Л. Самсін, ситуація з формуванням суддівського корпусу в Україні була недосконалою і суб'єктивною. Були відсутні належні механізми перевірки знань, вмінь та навичок щодо відбору кандидатів. Відбір проводився за відсутності законодавчо закріплених критеріїв оцінки результатів, які екзаменатори ухвалювали на власний розсуд².

Увесь цей час серед науковців та практиків неодноразово висловлювалися пропозиції щодо покращення процедури призначення на посаду суддів. Так, І. Є. Марочкін у «Рекомендаціях з підбору кандидатів на посади суддів» рекомендував для вдосконалення механізму формування корпусу суддів в Україні запроваджувати в подальшому конкурсний відбір та розгляд подання претендентів на цю посаду. У разі якщо з'являється вакансія на посаду судді місцевого суду, кваліфікаційні комісії суддів повинні офіційно повідомляти про це у засобах масової інформації (газета, радіо, телебачення) через оголошення про відкриття конкурсу на цю посаду. Така інформація має бути загальнодоступною для всієї громадськості (як на місцевому, так і на загальнореспубліканському рівнях), а не тільки для обмеженого кола осіб. За таких умов усі бажаючі, які відповідають кандидатському цензу, повинні мати змогу звернутися із заявою про призначення їх на посаду судді.

Наголосимо, що порядок конкурентного призначення суддів на посаду запроваджений у більшості демократичних країн світу. Наприклад, в Андоррі судді призначаються на конкурсній основі Вищою радою правосуддя на шість років. У Нідерландах член суддівського корпусу може бути призначений двома шляхами. З одного боку — че-

¹ Про судоустрій України : Закон України від 07 лют. 2002 р. № 3018-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 27–28. – Ст. 180.

² Закаблук М. Вакансии будут заполнять с востока / М. Закаблук // Закон і Бізнес. – 2011. – 9–15 лип. № 28 (1015). – С. 7.

рез внутрішню систему навчання, а з другого — шляхом аутсайдерів. Кандидати, які призначаються першим шляхом, проходять шестирічний курс навчання, при їх відборі необхідна наявність вищої юридичної освіти, бездоганна поведінка, вік не старше тридцяти років. Обрані кандидати проходять психологічний тест, котрий оцінює особистість, якості характеру, інтелектуальні та аналітичні здібності, стійкість до стресу. Відповідно до другого шляху, допускаються до конкурсу кандидати, які мають вищу юридичну освіту, шестирічний стаж роботи і бездоганну поведінку. Кандидати, які успішно пройшли відбір, призначаються помічниками судді окружного суду і заступниками прокурора і на цій посаді атестуються судом. Період атестації триває, як правило, від одного до двох років. Протягом цього періоду кандидат працює відповідно до посади, яку він обіймає. Якщо атестація завершується позитивною оцінкою, суд рекомендує кандидата для призначення на посаду судді¹.

Федеральний Закон Російської Федерації «Об органах судейського сообщества в Российской Федерации» зобов'язує кваліфікаційні комісії суддів давати оголошення в засобах масової інформації про наявність вакантних посад, вказуючи при цьому час і місце прийому та розгляду документів. Відповідно до Закону Російської Федерації «Про статус суддів у Російській Федерації» (від 26 червня 1992 р. № 3132-1 із відповідними змінами), відбір кандидатів на посаду судді здійснюється на конкурсній основі. Голова суду, в якому з'явилася вакантна посада судді, повідомляє про це відповідну кваліфікаційну колегію суддів не пізніше ніж через десять днів після відкриття вакансії в засобах масової інформації із зазначенням часу і місця прийому заяв від претендентів на посаду судді, а також часу і місця розгляду отриманих заяв. За результатами розгляду всіх заяв кандидатів, які претендують на посаду судді, перевірки відомостей і документів та за результатами кваліфікаційного іспиту кваліфікаційна колегія суддів приймає рішення про рекомендацію одного з претендентів на посаду судді. У разі коли жоден з претендентів не відповідає вимогам, що висуваються до претендентів на посаду судді, кваліфікаційна колегія суддів приймає відносно кожного громадянина вмотивоване рішення про відмову в рекомендації на посаду судді і оголошує в засобах масової інформації про новий час і місце розгляду заяв від претендентів на посаду судді.

¹ Как становятся судьями: зарубежный опыт и российская действительность. Часть 1: Франция // Новая юстиция: журн. судеб. прецедентов. – 2008. – № 1. – С. 39–40.

Рішення кваліфікаційної колегії суддів про відмову в рекомендації може бути оскаржене в судовому порядку¹.

Рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 13 грудня 2007 р. № 1109/1-зп було встановлено, що здійснення добору кандидатів на посаду судді має проводитися за результатами кваліфікаційного іспиту на конкурсній основі тільки за наявності вакантної посади судді. Разом з тим для реалізації вказаного рішення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України має бути визначена процедура, яка б регламентувала конкурсний відбір кандидатів на посаду судді, а також внесені відповідні зміни до законодавчих актів. Але такої процедури визначено не було, у зв'язку з чим вказане рішення комісії фактичного втілення не набуло.

Новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 лютого 2002 р. № 3018-III (далі — Закон № 3018-III) детальніше регламентує порядок зайняття посади суддів суду загальної юрисдикції.

Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, затверджений рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 27 січня 2011 р. № 149/11-3п, визначає порядок роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, а також процедуру розгляду питань, віднесених до її компетенції.

Коротко зупинимось на основних етапах процедури призначення на посаду судді вперше.

Відповідно до Конституції України перше призначення на посаду судді здійснює Президент України, але до того кандидату треба пройти достатньо складну процедуру. Відповідно до ст. 64 Закону № 3018-III на посаду судді може бути рекомендований громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи в галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років та вільно володіє державною мовою. Зазначимо, що вперше на законодавчому рівні даються дефініції понять «вища юридична освіта» та «стаж роботи у галузі права». Так, вищою юридичною освітою вважається вища юридична освіта, здобута в Україні за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вища юридична освіта за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку, а стажем роботи у галузі права — стаж роботи особи

¹ Федеральний Закон Російської Федерації «Об органах судейского сообщества в Российской Федерации».

за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче спеціаліста.

Призначення на посаду судді вперше включає такі стадії.

По-перше, Вища кваліфікаційна комісія суддів України на своєму веб-порталі розміщує оголошення про проведення добору кандидатів на посаду судді з урахуванням прогнозованої кількості вакантних посад суддів та опублікування такого оголошення в газетах «Голос України» або «Урядовий кур'єр».

Зазначимо, що раніше законодавство не передбачало публікацій у засобах масової інформації кваліфікаційними комісіями суддів або Державною судовою адміністрацією України інформації щодо відкриття вакантних посад суддів із зазначенням часу й місця прийому і розгляду документів.

На думку С. В. Прилуцького, закритість інформації про відкриття вакансій у судах створювала простір для адміністративного маніпулювання та нездорової конкуренції.

Таким чином, схваливши зазначені новації, законодавець зробив процедуру першого етапу відбору кандидатів у судді більш прозорою і демократичною. Розміщення вказаних повідомлень у засобах масової інформації дає змогу дізнатися, в яких регіонах потрібні судді, які посади суддів є вільними.

Після оголошення про добір кандидатів у судді, особа, яка виявила бажання стати суддею, подає до Вищої кваліфікаційної комісії заяву встановленого зразку та інші документи.

Відповідно до п. 7.3 Регламенту Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, форма і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді затверджується Комісією і розміщується на офіційному веб-порталі Комісії.

Уперше в законодавчому порядку був визначений перелік документів, що подаються особами, які претендують на зайняття вакантної посади судді.

Згідно з ч. 1 ст. 67 Закону № 3018-III до таких документів належать: письмова заява про участь у доборі кандидатів на посаду судді; копія паспорта громадянина України; анкета кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього; копії дипломів про освіту, науковий ступінь або вчене звання; виписка з трудової книжки про стаж роботи в галузі права; висновок медичної установи про стан здоров'я кандидата; письмова згода на збирання, зберігання та використання інфор-

мації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді та проведення щодо нього спеціальної перевірки.

Законом забороняється вимагати від кандидатів інші документи, що не передбачені приведеною нормою.

Приймання документів завершується за два дні до установленого строку проведення добору кандидатів. Заяви, що надійшли після зазначеного строку, не розглядаються.

На третьому етапі Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на основі поданих кандидатами на посаду судді документів перевіряється відповідність осіб вимогам, установленим до кандидата на посаду судді та організується проведення стосовно них спеціальної перевірки в порядку, визначеному законом.

Для проведення такої перевірки Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право збирати інформацію про кандидата, звертатися із запитом для отримання інформації про кандидата на посаду судді до підприємств, установ, організацій усіх форм власності.

За результатами розгляду таких запитів відповідна інформація подається у десятиденний строк до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Ненадання такої інформації або надання її з порушенням установленого строку тягне за собою відповідальність, передбачену законом.

Організаціям та громадянам надано право подавати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України інформацію про кандидатів на посаду судді.

Відповідно до висновку Венеціанської комісії рекомендується уточнення критеріїв, за якими проводиться спеціальна перевірка кандидатів на посади суддів та визначення переліку відомостей, які підлягають обов'язковій перевірці, й необхідність передбачення можливості оскарження кандидатом цієї інформації¹.

Такі рекомендації, на нашу думку, заслуговують уваги, оскільки законодавцем повинні бути чітко визначені критерії та обсяг відомостей, що перевіряються стосовно кандидата на посаду судді, що, в свою чергу, буде відповідати Європейським стандартам, положенням ст. 32 Конституції України.

¹ Європейська комісія «За демократію через право». Спільний висновок щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухвалений Венеціанською комісією та Дирекцією з технічного співробітництва Генеральної Дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи.

Якщо за даними перевірки не встановлено обставин, які унеможливають призначення кандидата на посаду судді, то він складає іспит. Такий іспит ще не є кваліфікаційним і складається перед Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для виявлення рівня загальних теоретичних знань кандидата у галузі права.

Як проводиться такий іспит, Закон № 3018-III не регламентує.

Пункт 7.9 Регламенту Вищої кваліфікаційної комісії суддів України передбачає, що порядок складання цього іспиту здійснюється відповідно до Положення про порядок складання кваліфікаційного іспиту кандидатом на посаду судді та методики його оцінювання.

Законом України № 2982-VI від 03 лютого 2011 р. внесені зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, які дозволили Вищій кваліфікаційній комісії суддів України провести добір кандидатів на посади суддів, які призначаються вперше за новим законом у травні-червні 2011 р.

Анонімне тестування кандидатів проводилося за рівних умов для всіх кандидатів. Воно проходило у чотирьох регіонах України у визначений день. Усі претенденти отримали однакові тести. Перевірка тестів проводилася автоматизовано, з використанням відповідного технічного обладнання. Практична можливість стороннього впливу в оцінювання тестування була відсутня. Зазначено, що результати тестування оскаржені бути не можуть.

Після прийняття Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рішення про перший добір кандидатів на посаду судді для проходження ними спеціальної підготовки, кандидати, які успішно склали іспит та пройшли необхідні перевірки, для проходження спеціальної підготовки направляються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України до вищого навчального закладу IV рівня акредитації та Національної школи суддів України для проходження спеціальної підготовки.

Згідно із внесеними змінами до частин 1 і 2 ст. 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» спеціальна підготовка кандидата на посаду судді включає теоретичне та практичне навчання за денною (очною) чи заочною формою. Організація спеціальної підготовки, а також перелік юридичних вищих навчальних закладів, які здійснюватимуть підготовку кандидатів на посаду судді, затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

При внесенні вказаних змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» був частково врахований висновок Венеціанської комі-

сії стосовно того, що підготовка суддів — як спеціальна, так і теоретична, має проводитись судовою гілкою влади.

Разом з тим проблеми в організації системи навчання кандидатів в судді існують і для їх вирішення може бути врахована практика інших країн.

Цікавим є вирішення питання про проходження спеціальної підготовки на посаду судді у Республіці Білорусь. Постановою Мін'юсту Республіки Білорусь «Про спеціальну підготовку на посаду судді загального суду Республіки Білорусь» від 11 травня 2007 р. затверджено Інструкцію про умови і порядок проходження спеціальної підготовки на посаду судді загального суду Республіки Білорусь¹.

При проходженні рекомендації кваліфікаційної колегії суддів Міністерство юстиції включає до штату районного (міського) суду, де є вакантна посада судді, штатну одиницю стажиста судді. Міністерством юстиції Республіки Білорусь зі стажистом судді укладається строкова трудова угода на період проходження спеціальної підготовки. На період дії строкової трудової угоди йому сплачується заробітна плата в розмірі 75 % посадового окладу судді районних (міських) судів за рахунок затвердженого фонду оплати праці за кошторисом відповідних районних (міських) судів. Стажист судді проходить спеціальну підготовку строком до одного року. Спеціальна підготовка містить: теоретичний курс навчання в Інституті перепідготовки і підвищення кваліфікації суддів, працівників прокуратури у Білоруському державному університеті від одного до двох місяців, стажування в місцевому суді, де є вакантна посада судді, строком від одного до восьми місяців, підсумковий курс навчання в Інституті. За результатами спеціальної підготовки стажисту судді Інститутом надається посвідчення про проходження спеціальної підготовки, що є підставою для представлення його на засідання Комісії з розгляду кадрових питань у системі загальних і господарських судів Республіки Білорусь. При незадовільних результатах проходження спеціальної підготовки висновок надсилається до Міністерства юстиції Республіки Білорусь, Верховного Суду Республіки Білорусь і до Кваліфікаційної комісії суддів для вирішення питання про виключення такої особи зі складу кандидатів у судді.

¹ Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 11 мая 2007 г. № 32 «О специальной подготовке на должность судьи общего суда Республики Беларусь») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravovy.info/docuv09/part10/akt10256htm>.

Отже, деякі аспекти існуючої в Білорусі системи стажування претендентів перед призначенням їх на посаду, на наш погляд, можуть бути враховані й Україною¹.

На нашу думку, навчання в межах спеціальної підготовки суддів повинно бути набагато більшим, ніж просто накопиченням теоретичних знань. Освітні методики мають передбачати такі форми, які дозволять оволодіти практичними навичками, сприятимуть обміну професійним досвідом та опрацюванню моделей поведінки в нестандартних робочих ситуаціях².

Російська вчена А. Изваріна звертає увагу на те, що при розгляді кандидатур на посаду судді кваліфікаційні колегії Російської Федерації, як правило, перевіряють крім професійних, також і суб'єктивні якості й особливості кандидатів: урівноваженість, порядність, коректність, чутливість, вміння викладати свою думку, рішучість при відстоюванні своєї позиції³. Ще відомий російський адвокат А. Коні вважав, що в судовій діяльності важливе значення має поведінка судді стосовно осіб, з якими він стикається у своїй діяльності⁴.

Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України І. Самсін вказував, що до критеріїв добору суддів, які будуть використовуватися Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, слід відносити: чесність, порядність, моральність, принциповість, повагу до людини та її прав, розуміння проблем, з якими стикаються громадяни в повсякденному житті, усвідомлення історичних реалій, в яких розвиваються держава і соціум, а також вміння інтерпретувати, тлумачити закон, здатність логічно мислити, критично аналізувати, співвідносити норму права з обставинами спору, викладати свою думку в рішенні так, щоб її могла зрозуміти кожна особа.

На наш погляд, з'ясування цих якостей кандидатів на посаду судді має відбуватися на початковому етапі при проведенні добору суддів.

¹ Див.: Скомороха Л. В. Питання запровадження стажування кандидатів на посади суддів в Україні та міжнародний досвід / Л. В. Скомороха // Право України. – 2011. – № 3. – С. 272–273.

² Див.: Самсін І. Інтелектуальна незалежність суддів – передумова реалізації судової реформи / І. Самсін // Юрид. вісн. України. – 2010. – 18–24 груд. (№ 51 (807)).

³ Див.: Изварина А. Ф. Судебная власть в Российской Федерации: содержание, организация, формы / А. Ф. Изварина. – Ростов н/Д, 2005. – 350 с.

⁴ Тарасова Ю. М. Профессиональный психологический отбор кандидатов на должности федеральных судей / Ю. М. Тарасова. – М., 2005. – 229 с.

Шляхи і методи з'ясування цих здібностей можуть бути різними, головне, щоб мета була досягнута і посаду судді обійняла гідна високоосвічена особа.

Що стосується направлення кандидатів на посаду судді після успішного проходження ними підготовки у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації для проходження спеціальної підготовки у Національній школі суддів України, то, як на наш погляд, законодавець повинен враховувати потенціал помічників суддів, консультантів, прокурорів, адвокатів, які мають великий досвід роботи. Важливо, щоб такі особи мали певні переваги в доступі до професії судді, у зв'язку з чим доцільно їх звільнити від проходження спеціальної підготовки.

Відзначимо, що спеціальна підготовка провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України і на її період за кандидатом зберігається основне місце роботи, виплачується стипендія в розмірі не меншому ніж дві третини від посадового окладу судді місцевого суду загальної юрисдикції.

Таким чином, якщо кандидат буде відрахований, він повинен відшкодувати кошти, витрачені на його підготовку.

Про завершення підготовки буде свідчити виданий кандидатові документ установленого зразка, а документи тих кандидатів, які успішно пройшли спеціальну підготовку, повинні бути направлені до Вищої кваліфікаційної комісії суддів для складання кваліфікаційного іспиту.

Оскільки перший добір кандидатів на посади суддів, які призначаються вперше, відбувається, як зазначалося вище, без проходження кандидатами в судді спеціальної підготовки, то після анонімного тестування кандидати, які набрали відповідний бал «75», були допущені до кваліфікаційного іспиту.

Відповідно до Закону, кваліфікаційний іспит полягає у виявленні належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидата на посаду судді, ступеня його готовності здійснювати правосуддя з питань юрисдикції відповідного суду, а також особистих і моральних якостей кандидата.

При проведенні кваліфікаційного іспиту завдання складалося з двох частин: тести із виявлення знань з норм матеріального і процесуального права, а також з практичного завдання.

Оцінка виконання практичного завдання проводилася екзаменаційними комісіями, створеними Вищою кваліфікаційною комісією, у складі трьох осіб. Однак вказані комісії не були колегіальним органом. Кожен з її членів ставив свою оцінку за роботу кандидата, на якій був позначений штрих-код, фамілії кандидатів не зазначалися.

Результати кваліфікаційного іспиту підраховували за допомогою автоматизованої системи.

За висновками складання кваліфікаційного іспиту за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України був визначений бал, який є достатнім для занесення кандидата до резерву (66 балів).

На наш погляд, потребує обговорення питання доцільності визначення прохідного балу кандидатів за результатами кваліфікаційного іспиту після кожного відбору кандидата, або доцільно, щоб прохідний бал був встановлений рішенням комісії на визначений період часу. Виявляється, що найбільш правильним є визначення прохідного бала за кожний відбір, оскільки при цьому повинні враховуватися кількість вакантних посад у судах, кількість кандидатів, які брали участь у конкурсі.

Наступним етапом відбору кандидатів у судді є конкурс на зайняття вакантних посад.

За результатами складання кваліфікаційного іспиту Вища кваліфікаційна комісія суддів України визначає рейтинг кандидатів та зараховує їх до резерву на заміщення вакантних посад.

Особа, що претендує на посаду судді, має оцінюватися за такими напрямками: юридична (загальна і спеціальна) компетенція; ділові якості, соціальна свідомість; здатність до адміністрування. Кожен із зазначених напрямів складається із ряду критеріїв, зміст яких чітко описується й визначається за допомогою встановлених засобів, наприклад, тестування, співбесіди тощо¹.

Дані рейтингу є відкритими і розміщуються на офіційному веб-порталі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Результати кваліфікаційного іспиту дійсні протягом трьох років і таким чином у резерві кандидат може перебувати не довше за цей строк, у зв'язку з чим у законодавчому порядку має бути вирішене питання щодо того, яким є правове становище кандидата в судді, якщо він не працевлаштований протягом трьох років.

¹ Самсін І. Інтелектуальна незалежність суддів – передумова реалізації судової реформи / І. Самсін // Юрид. вісн. України. – 2010. – 18–24 груд. (№ 51 (807)).

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 91 Закону № 3018-III, Вища кваліфікаційна комісія суддів України веде облік даних про кількість посад судді у судах загальної юрисдикції, у тому числі й вакантних.

При відкритті вакантних посад Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголошує та проводить конкурс на заміщення таких посад серед кандидатів, які перебувають у резерві.

Оголошення повинне бути розміщено на офіційному веб-порталі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, в газетах «Голос України» або «Урядовий кур'єр» не пізніше ніж за місяць до проведення конкурсу і містити: найменування судів, де є вакантні посади судді, кількість таких посад, умови проведення конкурсу, дату, час і місце його проведення.

У конкурсі беруть участь кандидати на посаду судді, які перебувають у резерві та виявили бажання взяти участь у ньому шляхом подання у встановлений строк письмової заяви.

Конкурс проводиться відповідно до рейтингу кандидата.

Якщо кандидати набрали рівну кількість балів, то перевага надається кандидатам, які мають більший стаж роботи у галузі права.

Однак можливі ситуації, коли кандидати, які претендують на ту саму вакантну посаду в суді, будуть знаходитися на одному ступені в рейтингу та мати однаковий стаж роботи в галузі права. На такий випадок, на нашу думку, в законодавчому порядку повинні бути визначені критерії, які враховуються при доборі кандидатів на посаду судді.

Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України І. Л. Самсін в інтерв'ю журналісту М. Закаблук вказував, що в даному випадку будуть враховуватися особисті якості претендента, з'ясовуватися, чи адаптується він у тому чи іншому суді¹.

Після проходження відбору кандидатів у судді Вища кваліфікаційна комісія суддів України надсилає рекомендації про призначення судьями до Вищої ради юстиції, яка на своєму засіданні розглядає питання про призначення кандидата на посаду судді.

У законодавчому порядку не визначені ті питання, що вирішуються Вищою радою юстиції на засіданні при розгляді рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення на посаду судді.

¹ Див.: Закаблук М. Вакансии будут заполнять с востока / М. Закаблук // Закон і Бізнес. – 2011. – 9–15 лип. (№ 28 (1015)). – С. 7.

Раніше, як правило, це зводилося до оцінювання професійних знань кандидата. На цей час після проходження кандидатом досить складної процедури відбору вказані функції Вищої ради юстиції є недоцільними, у зв'язку з чим законодавчо необхідно визначити, чи реалізуються повноваження даного органу лише внесенням подання Президенту України про призначення кандидата на посаду судді, або до її компетенції належать й інші дії.

З огляду на вказане слід зауважити, що функції Вищої ради юстиції, які недостатньо чітко прописані, певною мірою ставлять цей орган у невизначене становище.

Президент протягом 30 днів повинен прийняти рішення про призначення кандидата на посаду судді.

Таким чином, рішення Президента про призначення судді відведені до рангу актів церемоніального характеру.

Норми нового закону не передбачають навіть права глави держави відхилити внесені йому в установленому законом порядку подання Вищої ради юстиції про призначення кандидата на посаду судді.¹

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що прогресивними є положення Закону, що визначають вичерпний перелік документів, які вимагаються від кандидата на посаду судді, його право знайомитися з інформацією про результати кваліфікаційного іспиту та місцем кандидата на посаду судді за рейтингом.

Разом з тим слід зазначити, що процедура добору кандидатів на посаду судді надто ускладнена, перевірка рівня кваліфікації на посаду судді фактично не закінчується в тому органі, який для цього створений — у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України.

На наш погляд, у законодавчому порядку повинні бути чітко виписані повноваження Вищої ради юстиції щодо процедури призначення кандидата на посаду судді.

Потребує уточнення ряд критеріїв, за якими буде проводитися спеціальна перевірка кандидатів на посаду судді та визначення переліку відомостей, що підлягають обов'язковій перевірці.

Законодавець повинен надати певні преференції в доступі до професії особам, які мають великий досвід практичної роботи в галузі права, пов'язаний з відправленням правосуддя, — помічникам суддів та консультантам суду, прокурорам, адвокатам.

¹ Див.: Фесенко Л. Здобутки Європейського виміру / Л. Фесенко // Закон і Бізнес. – 2011. – 2–8 квіт. (№ 4). – С. 8.

Сьогодні ми можемо констатувати, що у процедурі призначення кандидатів на посади суддів існують певні питання, які ще потребують свого обговорення та вирішення, але незважаючи на вказані недоліки, зауважимо, що з прийняттям нового Закону «Про судоустрій і статус суддів» процедура добору суддів стала більш прозорою, демократичною та справедливою.

Овсяннікова О. Некоторые аспекты открытости процедуры назначения на должность судьи впервые

В статье автор раскрывает основные стадии процедуры назначения на должность судьи впервые, анализирует нововведения Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» по этому вопросу. Особое внимание уделяется проблемам обеспечения открытости проведения подбора судейских кадров, высказываются предложения по повышению уровня прозрачности указанной процедуры.

Ключевые слова: открытость, судья, процедура назначения на должность, Высшая квалификационная комиссия судей Украины.

Ovsyannikova O. Some aspects of the first appointment of a judge procedure transparency

This article outlines the major stages of first judge's appointment procedure, analyzes the changes brought by the law «The judicial system and judge's status of Ukraine» concerning the aforementioned matter. Special attention is given to the problems of transparency of judges recruiting, improvements to the level of transparency of this procedure are proposed.

Keywords: transparency, judge, judge's appointment procedure, the High Qualification Commission of Judges of Ukraine.